

Розділ 4. ПРОФЕСІЙНО-ТВОРЧА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГА У СУЧАСНІЙ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНІЙ ПРАКТИЦІ

УДК: 378.147:37.013.32+614.613.9

© 2014

Воскобойнікова Г.Л.

ВАЛЕОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА ОСВІТНІХ І МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ У ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

У публікації висвітлено валеологічні аспекти соціального партнерства освітніх і медичних закладів у здоров'язберігаючій діяльності сучасного педагога, які ґрунтуються на поєднанні: здоров'яформуючої складової – профілактично-оздоровчої навчально-виховної роботи та психолого-педагогічного виховного впливу, валеологічного супроводу; здоров'язберігаючої складової, що включає лікарко-педагогічний контроль. Розкрито соціальне партнерство освітніх і медичних закладів у здоров'язберігаючій педагогічній діяльності як сумісну просвітницько-виховну освітню діяльність педагогів і медиків, що забезпечують успішну реалізацію здоров'яформуючих та здоров'язберігаючих освітніх і соціальних програм формування здорового підростаючого покоління, розвиток педагогічної майстерності і творчості сучасного вчителя у реалізації превентивно-санологічної компетенції, як складової професійної педагогічної діяльності.

Ключові слова: соціальне партнерство, психолого-педагогічний вплив валеологічного супровід; лікарсько-педагогічний контроль, превентивно-санологічна компетенція, медико-валеологічна компетентність.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Формування здорового підростаючого покоління є актуальною науково-практичною і соціальною проблемою не тільки нашої держави, а й світової спільноти. Означена проблема зумовлює низку соціальних і освітніх завдань, які першочергово покладаються суспільством на сучасного педагога і вирішуються за умови ефективного соціального партнерства освітніх і медичних закладів, педагогів і медиків, які реалізують превентивно-санологічну компетенцію з використанням освітньо-виховних засобів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Сучасний соціокультурний контекст і тенденції розвитку суспільства визначають ціннісні і цільові орієнтири модернізації системи освіти як глобального інституту соціалізації. Як затребуваний освітній результат визнається компетентність як невід'ємна особистісна характеристика сучасної людини, що дає їй змогу успішно вирішувати особистісні та професійно значущі завдання [1, с. 11].

Реалізація компетентнісного підходу визнана сучасними науковцями як пріоритетний напрям реформування системи освіти, спрямованої на формування, найперше – життєво необхідних компетентностей особистості, серед яких для формування здорового підростаючого покоління визначальною є здоров'язберігаюча. Також на покращення якості підготовки сучасних фахівців – формування професійної компетентності, складовою якої є також здоров'язберігаюча – медико-валеологічна в системі професійної підготовки сучасного вчителя. Для втілення таких важливих ідей Болонського процесу, як неперервна освіта упродовж усього життя і свідомий вибір студентами самостійної освітньої траєкторії, необхідна потужна мотивація до валеологічної самоосвіти і самовиховання [8; 10].

Ураховуючи соціальну місію вчителя, центр суспільної уваги фокусується навколо професіоналізму та еколого-валеологічної культури саме його особистості. Еколого-валеологічна культура як один із важливих складників загальної і професійно-педагогічної культури майбутнього вчителя є мірою і засобом самоактуалізації та творчої самореалізації педагога. Водночас еколого-валеологічна культура виступає як інтегрована якість особистості, передумова ефективної еколого-валеологічної діяльності, показник професійної компетентності й мета професійного самовдосконалення. Еколого-валеологічна культура є узагальненою характеристикою рівня розвитку потреб і здібностей вчителя, інтенсивності їх виявлення в різноманітних видах діяльності, а отже, своєю сутністю виражає духовний світ особистості. Від рівня сформованості еколого-валеологічної культури вчителя буде залежати успішність здійснення соціально-природної адаптації зростаючого покоління, переконливо доводить Ю.Бойчук, також орієнтація школярів на ціннісне ставлення до здоров'я людини й природного середовища, на здоров'язберігаючу та екологічнобезпечну поведінку [4; 5].

На нашу думку, аксіосфера сучасного педагога поряд з ціннісними орієнтаціями, що забезпечують самозбереження людини, повинна включати й валеологічну складову, що ґрунтується на формуванні здоров'язберігаючої компетентності особистості та її розвитку упродовж всього життя.

Аналіз поняття «здоров'язберігаюча компетентність» вказує на її ключовий характер, доходить висновку Т. Бойченко, а також уможливує розуміння значимості валеологічної освіти, дає відповідь на запитання як організувати співпрацю з тими, хто навчається, задля успішного досягнення високого рівня здоров'язберігаючої компетентності, сповідування здорового способу життя [2].

На думку Т. Бойченко, валеологічну освіту характеризує принцип превентивності, що, насамперед дає відповідь на питання «коли?». Врахування цього принципу вирішальним чином впливає на необхідність вчасного, попереднього подання тієї чи іншої інформації усім учасникам навчально-виховного процесу, а особливо учням з урахуванням їх віку, психологічної готовності до сприймання важливої інформації не лише для збереження рівня їх здоров'я, а часом навіть і життя. Принцип превентивності впливає і на вибір елементів змісту освіти, структурування навчальних програм. Означені аспекти надто суперечливі, особливо в суспільстві, яке переживає бурхливі зміни, є нестабільним, бо тільки формується. Саме тому актуальним є аналіз сучасних компонентів цього принципу, визначення не лише його суті, але й розроблення чітких схем його реалізації, особливо на етапі валеологічної освіти дітей та підлітків [3, с. 4].

Валеологічна освіта особистості ґрунтується на системності, послідовності, відповідності віковому розвитку [6].

Реальна картина статистики захворюваності дітей та молоді в нашій державі і в світі, на нашу думку, віддзеркалює невідповідність педагогічних умов нагальній потребі формування здоров'язберігаючої компетентності у підростаючого покоління в системі шкільної освіти. Покращенню такої ситуації може сприяти підготовка компетентних учителів – педагогів нової генерації, які зможуть забезпечити реалізацію компетентнісного підходу в процесі фахової підготовки та компетентнісно орієнтований професіогенез після закінчення ВНЗ.

Формулювання цілей статті... Мета публікації – висвітлити валеологічні аспекти соціального партнерства освітніх і медичних закладів у здоров'язберігаючій діяльності сучасного педагога.

Виклад основного матеріалу дослідження... Світовий досвід показує, що найбільш ефективною є профілактика захворювань і дитячого травматизму на основі формування у дітей та молоді життєвих навичок запобігання виникненню патологій та ситуацій, провокуючих травматизм [7].

В Україні поступово упорядковується підхід до індивідуального здоров'язбереження через прийнятність у соціумі здорового способу життя. Здоровий спосіб життя включає всі складові життєдіяльності людини, що формують її фізичне, моральне, духовне і психічне здоров'я, а також психо-емоційний стан, який може сприяти оздоровленню, або навпаки недбалості і занепаду здоров'я людини. Система освіти поступово переходить від надання інформації, конкретних фактів до формування в процесі навчання і розвитку навичок здорового способу життя. Особливу роль у започаткуванні формування відповідального ставлення особистості до здоров'язбереження, становлення особистості як творця власного життя і здоров'я відіграє школа. Зміст програм валеологізації навчально-виховного процесу в освітніх закладах має також сприяти формуванню валеологічної культури в процесі розвитку особистості в умовах вільного часу [7].

Актуальність упровадження інноваційних форм і методів оздоровчої навчально-виховної роботи в освітніх закладах, ведення просвітницько-профілактичної виховної роботи у соціальному середовищі, спрямованих на зміцнення і збереження здоров'я підростаючого покоління, трансформація у якісно нову систему валеологічної освіти та виховання зумовлені необхідністю змін у суспільній свідомості за умов демократизації суспільства, а також інноваційними змінами в організації навчально-виховного процесу у ЗНЗ та ВНЗ [10].

Підтримка інноваційних змін в організації і побудові педагогічного процесу сприяє реалізації принципу інноваційності, розвитку демократичних основ організації управління навчально-виховним процесом в освітніх закладах. Загальною проблемою для застосування принципу інноваційності в системі освіти на сьогодні є недостатність кваліфікованих кадрів та науково-методичного забезпечення інноваційного змісту, які можна подолати шляхом ефективного реалізації соціального партнерства освітніх і медичних закладів у розробці і впровадженні профілактично-оздоровчих програм і заходів, а також у професійній підготовці сучасного вчителя.

Формування особистості сучасного учителя, який має оптимальний рівень медико-валеологічної компетентності, а також володіє інноваційними технологіями і методиками навчання здорового способу життя є необхідною умовою створення якісно нової системи валеологічної освіти і виховання в освітніх закладах та позашкільній освіті.

При побудові алгоритму профілактичних заходів у ВНЗ або ЗНЗ, наприклад, ведення первинної профілактики в освітньому середовищі поетапному проектуванню мають передувати емпіричні та пропедевтичні валеологічні дослідження, що включають стан здоров'я, психо-емоційний стан (після завершення навчальних занять, або на дозвіллі), рівень валеологічної освіченості студентів, а також моніторингові та статистичні дані захворюваності в освітньому середовищі та в соціальному довір'ї, тобто вивчення передумов реалізації превентивно-санологічної компетенції педагога.

Надання медичної і санологічної інформації в освітньому середовищі ґрунтується на засадах здійснення первинної профілактики захворювань школярів і студентської молоді засобами освіти та виховання. Ведення первинної профілактики в освітніх закладах з урахування особливостей вікового розвитку школярів і студентів, з використанням алгоритмів поетапного формування індивідуального здоров'я та здоров'язбереження на рівні всіх складових: фізичного, психічного, морального і соціального, залучення фахівців-медиків та медичних експертів

до надання інформації про причини виникнення патологій на клітинному рівні, патологій органів і систем, патологічних станів організму на певних етапах його розвитку з урахуванням гендерних особливостей та екологічних і соціальних умов сприятимуть гармонізації психолого-педагогічного впливу, валеологічного супроводу та лікарсько-педагогічного контролю педагогів і медиків в освітніх закладах, соціальному середовищі, позашкільній освіті, сімейному вихованні та медичному обслуговуванні дітей та молоді.

Окремим етапом у розробці здоров'яформуючих та здоров'язберігаючих освітніх програм має бути створення інформаційних продуктів: комп'ютерного програмного забезпечення, відео та мультимедійного супроводу аудиторних занять, інформаційних кейсів для певного виду і рівня профілактики; анімаційних роликів та короткометражних відео сюжетів (для дошкільних закладів та початкової школи), ілюстрованих буклетів. Ефективність соціального партнерства, що реалізує співпрацю педагогів і медиків забезпечується також за участю програмістів, художників-аніматорів, ілюстраторів та використанням новітніх технічних засобів.

Педагогічна майстерність у реалізації превентивно-санологічної компетенції перш за все забезпечується вмінням учителя формувати життєво-необхідні санологічні навички відповідно до вікового інтелектуального і фізичного розвитку особистості, а також мотиваційно-формуальної складової навчально-виховного процесу.

Висновки... Соціальне партнерство освітніх і медичних закладів у здоров'язберігаючій педагогічній діяльності забезпечує успішну реалізацію здоров'яформуючих та здоров'язберігаючих освітніх і соціальних програм формування здорового підрастаючого покоління, педагогічної майстерності і творчості сучасного вчителя у реалізації превентивно-санологічної компетенції, як складової професійної педагогічної діяльності.

Перспективами подальших розвідок у напрямі досліджень є вивчення світового досвіду соціального партнерства освітніх і медичних закладів у здоров'язберігаючій педагогічній діяльності, порівняльні дослідження ефективності реалізації превентивно-санологічної компетенції сучасного педагога.

Література

1. Богданова О.Е. Образовательная деятельность как условие реализации компетентностного подхода / О.Е.Богданова // Инновации в образовании. – 2009. – № 7. – С. 11-23.
2. Бойченко Т. Є. Здоров'язберігаюча компетентність – підходи до вивчення, основні ознаки / Т.Є.Бойченко // Моніторинг здоров'я школярів: міжсекторальна взаємодія лікарів, педагогів, психологів : Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю. – Харків : ДУ «ЮЗДП АМНУ», 2009. – С. 132-136.
3. Бойченко Т.Є. Принцип превентивності як засадний у безперервній валеологічній освіті / Т. Є. Бойченко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. Науковий журнал №1(3). – Суми : СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2010. – С. 3-11.
4. Бойчук Ю.Д. Аксиологічний підхід до сучасної стратегії збереження здоров'я в сучасних екологічних умовах / Ю.Д.Бойчук // Охорона здоров'я України. – 2007. – №1. – С. 146-147.
5. Бойчук Ю. Д. Здоров'я людини в умовах ноосферогенезу / Ю.Д.Бойчук // 5-ті Вернадські читання : міжнар. наук. конф., 26–27 квітня 2007 р.; матер. конф. – Донецьк : ДНТУ, 2007. – С. 258-261.
6. Валеологічна освіта та виховання: сучасні підходи, доступність і шляхи її розвитку в Україні. Зб. наук.-практ. ст. / За заг. ред. В.М.Оржеховської. – К. : Магістр – S, 1999. – 120 с.
7. Воскобойнікова Г.Л. Методичні підходи організації оздоровчої профілактичної роботи в загальноосвітній школі / Г. Л.Воскобойнікова, О.В.Воскобойніков, С.І.Жульова // Збірник наукових праць БДПУ. – Вип. І. – Бердянськ : БДПУ, 2006. – С.45-48.
8. Воскобойнікова Г.Л. Розробка та впровадження комп'ютерноорієнтованих програмних засобів валеомедицини для самостійних робіт студентів ВНЗ / Г.Л.Воскобойнікова, С.О.Воскобойніков // Инновационные технологии в образовании: Матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (Ялта, 20-22 сентября 2010 г.). – Ялта, РВВ КГУ, 2010. – С.53-55.
9. Воскобойнікова Г.Л. Інноваційно зорієнтовані технології і методики навчання здорового способу життя в системі професійної підготовки майбутніх вчителів основ здоров'я / Г.Л.Воскобойнікова // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – № 3. – Бердянськ : БДПУ, 2011. – С.67-72.
10. Воскобойнікова Г.Л. Інтерактивні технології навчання у формуванні медико-валеологічної компетентності у майбутніх учителів основ здоров'я початкової школи / Г.Л.Воскобойнікова // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини. – Випуск 36. – Умань, 2011. – С. 26-30.

Воскобойнікова Г.Л.

Валеологические аспекты социального партнерства образовательных и медицинских заведений в здоровьесохраняющей деятельности современного педагога

В публикации отражены валеологические аспекты социального партнерства образовательных и медицинских заведений в здоровьесберегающей деятельности современного педагога, которые основываются на сочетании: здоровьесформирующей составляющей – профилактически-оздоровительной учебно-воспитательной работы и психолого-педагогического воспитательного влияния, валеологического сопровождения; здоровьесохранный составляющей, которая включает медико-педагогический контроль. Раскрыто социальное партнерство образовательных и медицинских заведений в здоровьесберегающей педагогической деятельности, как совместную просветительно-воспитательную образовательную деятельность педагогов и медиков, которые обеспечивают успешную реализацию здоровьесформирующих и здоровьесберегающих образовательных и социальных программ формирования здорового подрастающего поколения, развитие педагогического мастерства и творчества

современного учителя в реализации превентивно-санологической компетенции, как составляющей профессиональной педагогической деятельности.

Ключевые слова: социальное партнерство, психолого-педагогическое влияние, валеологическое сопровождение; врачебно-педагогический контроль, превентивно-санологическая компетенция, медико-валеологическая компетентность.

Voskoboynikov G.

Valeological aspects of educational and medical institutions social partnership in the health-of modern teacher's activity

In a publication the valeological aspects of social partnership of educational and medical establishments are reflected in health care activity of modern teacher, that are based on combination: health protection of constituent – prophylactic-health educational-educator work and psychological and pedagogical educator influence, valeological accompaniment; health care constituent that includes medical-pedagogical control. Social partnership of educational and medical establishments is exposed in health care pedagogical activity as compatible elucidative-educator educational activity of teachers and physicians that provide successful realization of health protection and health care educational and social programs of forming of healthy rising generation, development of pedagogical mastery and work of modern teacher in realization of prevention-sanological competences, as component professional pedagogical activity.

Determined matched for medical and valeological information in an educational environment based on the principles of primary prevention disease prevention pupils and students by means of education and training. Doing primary prevention in educational institutions with regard to the peculiarities of the age of pupils and students, using the algorithms of formation of individual health and health care across all components: physical, mental, moral and social, involving medical experts to provide information on the causes occurrence of abnormalities at the cellular level, abnormalities of organs and systems, pathological conditions at certain stages of its development, taking into account gender-specific issues and environmental and social conditions contribute to the harmonization of psychological-pedagogical impact valeological support and medical-pedagogical control of teachers and medical educational institutions, social environment-school education, family education and health care for children and youth.

Key words: social partnership; psychological and pedagogical influence; valeological accompaniment; medical-pedagogical control, prevention-sanological competence, medical-valeological competention.

Подано до редакції 28.08.2014.

УДК 37.013.42

© 2014

Кочубей Т. Д.

ДО ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДИТИНСТВА

У статті здійснений аналіз поглядів науковців на проблему соціалізації дитинства, існування дитячої субкультури (дитяча гра, дитячий фольклор, художня творчість дітей, комунікативна поведінка (спілкування)), висвітлено складові компоненти цілісності сучасного дитинства (ставлення світу дорослих до світу дітей, засоби навчання і виховання, періоди психічного розвитку з характерними провідними видами діяльності), встановлено, що під дитинством вчені розуміють: віковий період життя людини; особливий, неповторний, своєрідний світ та спосіб буття дитини у ньому; сукупність дітей певного віку; світ відносин дорослих і дітей.

Ключові слова: дитинство, соціалізація, дитяча субкультура.

Постановка проблеми у загальному вигляді... На сьогоднішній день існує розрив між дитинством як самоцінністю, нашими ідеальними уявленнями про нього і його реаліями. Сучасний стан дітей в українському суспільстві характеризується соціальною депривацією, тобто недостатністю тих чи інших умов, матеріальних та духовних ресурсів, необхідних для виживання і розвитку кожної дитини. Адже, через суспільно-політичну ситуацію, яка склалася в Україні, загострення військового конфлікту на сході велика кількість дітей стає безпритульними, позбавленими сімейного затишку і тепла, батьківської опіки. Тому погляди науковців на дитинство як соціально-культурний феномен є актуальними та мають безперечне теоретичне і практичне значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Різних аспектів проблеми дитинства торкалися І. Бех, А. Богуш, Ю. Громико, М. Гурмен, В. Давидов, Д. Ельконін, Г. Капська, І. Кон, М. Коннер, І. Котов, В. Кудрявцев, М. Мід, А. Мудрик, Р. Овчаров, Є. Рибінський, Л. Рувінський, С. Савченко, В. Слободчиков, А. Соловійова, Є. Суботський, В. Сухомлинський, Д. Фельдштейн, С. Харченко, Є. Шиянов та ін. Але поза межами дослідження залишився аналіз поглядів науковців на проблему соціалізації дитинства з точки зору соціально-педагогічних наук.

Формування цілей статті... Мета статті – здійснити аналіз праць учених, що торкалися проблеми соціалізації дитинства та визначити їх роль у розвитку соціально-педагогічних наук.

Виклад основного матеріалу дослідження... Розглядаючи проблему соціалізації дитини варто звернутися до праць М. Гурмена, І. Кона, І. Котової, Є. Шиянова. Зокрема І. Котова, Є. Шиянов, І. Кон виокремлюють особливу дитячу субкультуру, носієм якої є дитяче товариство. За їх визначенням, це "культурний простір і коло спілкування дітей, що допомагають їм адаптуватися в соціумі і створювати свої автономні норми і форми поведінки"[7, с. 41]. Інакше кажучи, у дитячому світі панує "культура дитинства" (М. Гурмен). Цей феномен